

Как показали полученные результаты, использование пробиотика «Бебинорм» у новорожденных с сочетанной перинатальной патологией позволило эффективно восстановить баланс кишечной микрофлоры, купировать функциональные нарушения пищеварения, обеспечить благоприятное течение неонатального периода. Терапия хорошо переносилась, случаев аллергических реакций и непереносимости «Бебинорма» не наблюдалось.

Выводы

Проведенное изучение эффективности пробиотика «Бебинорм» в формировании адаптационных механизмов и профилактике функциональных нарушений желудочно-кишечного тракта у новорожденных детей с перинатальной патологией позволили сделать следующие выводы:

1. Препарат «Бебинорм» поддерживает нормальный микробный баланс кишечника на фоне антибиотикотерапии у ново-

рожденных с перинатальной патологией.

2. Включение в терапию препарата «Бебинорм» снижает относительный риск развития антибиотико-ассоциированной диареи у новорожденных, получающих антибиотикотерапию.

3. «Бебинорм» отличается хорошей индивидуальной переносимостью у новорожденных, отсутствием развития побочных эффектов и не препятствует формированию приверженности терапии.

4. Эффективность и безопасность «Бебинорма» позволяют рекомендовать его в качестве лечебно-профилактического средства при заболеваниях желудочно-кишечного тракта, сопровождающихся нарушением микробиоценоза кишечника у новорожденных.

ЛИТЕРАТУРА

1. Аряев Н. Л. Уточнение концепции дисбактериоза кишечника / Н. Л. Аряев // Журнал АМН Украины. — 2006. — Т. 12, № 3. — С. 510-516.
2. Патогенез дисфункций желудочно-кишечного тракта у детей груд-

ного возраста / И. А. Беляева, Г. В. Яцык, И. В. Дворяковский [и др.] // Российский педиатрический журнал. — 2007. — № 4. — С. 4-7.

3. Функциональные состояния основных систем жизнедеятельности организма новорожденных / И. А. Беляева, Г. В. Яцык, Е. П. Бомбардинова, А. А. Степанов // Там же. — 2007. — № 3. — С. 49-54.

4. Діагностика, сучасна фармакотерапія і профілактика кишкового дисбактеріозу у дітей / В. В. Бережний, Н. К. Уніч [та ін.]. — К., 2000. — 36 с.

5. Козько Н. Н. Еубиоз, дисбактериоз, пробиотики / Н. Н. Козько // Лікування та діагностика. — 2001. — № 2. — С. 21-28.

6. Застосування мультикомпонентних пробіотиків у профілактиці та лікуванні мікроекологічних порушень у дітей / В. Д. Отт, Д. С. Яновський [та ін.]. — К., 2001. — 26 с.

7. Поліщук О. І. Нові підходи до оцінки кишкових дисбактеріозів у дітей / О. І. Поліщук // Лабораторна діагностика. — 2000. — № 4. — С. 41-44.

8. Hunter J. O. A review of the role of the gut microflora in irritable bowel syndrome and the effects of probiotics / J. O. Hunter, J. A. Madden // Br. J. Nutr. — 2002. — Vol. 88 (Suppl. 1). — P. 6-17.

УДК 616-003.96+616.24-002]-053.2

Н. Б. Галіяш

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТИПУ ЗАГАЛЬНИХ НЕСПЕЦИФІЧНИХ АДАПТАЦІЙНИХ РЕАКЦІЙ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ КЛІТИННОГО ІМУНІТЕТУ Й ЕНДОТОКСЕМІЇ У ЗДОРОВИХ ДІТЕЙ І ХВОРИХ НА ПНЕВМОНІЮ

Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського

Вступ

Згідно з сучасними дослідженнями, в Україні до 40 % дитячого населення мають порушення адаптаційних можливостей і перебувають у стані передхвороби [1]. Аналіз рівнів і структури захворюваності дітей показує, що перше місце в усіх вікових групах належить хворо-

бам органів дихання (VIII клас) [2; 3]. Дослідження адаптаційних можливостей організму за показниками лейкограми набуває особливої актуальності, оскільки дає змогу оцінювати рівень неспецифічної резистентності, адаптабельності, резерви та рівень здоров'я дитячого організму в цілому [4-6]. Л. Х. Гаркаві і співавтори з'ясували,

що загальною закономірністю фізіологічної адаптації є послідовна зміна її фаз: реакції стресу, тренування, спокійної або підвищеної активації чи переактивації, які проявляються змінами у формулі крові [7]. Втім, залишається остаточно невизначеним взаємозв'язок окремих ланок імунної системи, ендотоксикації з типом загальної не-

специфічної адаптаційної реакції залежно від віку та стану здоров'я дітей.

Мета дослідження — оцінити стан клітинного імунітету та рівня ендогенної інтоксикації залежно від типу загальних неспецифічних адаптаційних реакцій у здорових дітей і хворих на пневмонію різних вікових груп та виявити можливості їх практичного застосування.

Матеріали та методи дослідження

В амбулаторно-поліклінічних умовах обстежено 171 дитину віком 4–12 років (середній вік — $6,6 \pm 0,2$ року) без гострих або хронічних захворювань. Група порівняння — 32 дитини відповідного віку з пневмонією, які лікувались у пульмонологічному відділенні ТОДКЛ. Загальні неспецифічні адаптаційні реакції (ЗНАР): стрес, тренування, спокійної або підвищеної активації чи переактивації — оцінювали за лейкоцитарною формулою крові (за Л. Х. Гаркаві і співавторами) [7]. Рівень реактивності визначали за ознаками напруженості (зміна відносного вмісту еозинофілів, моноцитів і паличкоядерних, кількості лейкоцитів).

Вивчення якісних показників клітинного імунітету проводилося шляхом визначення кількості лімфоцитів та їх субпопуляцій ($CD3^+$, $CD4^+$, $CD8^+$, $CD16^+$, $CD22^+$) у венозній крові методом непрямої імуофлюоресценції за допомогою моноклональних антитіл (НВЛ «Гранум», Харків). Показники ендогенної інтоксикації визначали колориметричним методом за вмістом молекул середньої маси (МСМ) згідно з методикою Н. І. Габрієляна і Е. Р. Левицького (1984) й еритроцитарним індексом інтоксикації (ЕІІ) за методом А. А. Тогабаєва (1988).

Отриманий цифровий матеріал був опрацьований за загальноприйнятими методами варіаційної статистики. Оцінку вірогідності отриманих результатів здійснили за допомогою критерію Стьюдента.

Результати дослідження та їх обговорення

Задля кращого виявлення чутливості ЗНАР, 38 (22,2 %) дітей основної групи виділили як групу здорових, оскільки вони не мали відхилень за всіма ознаками здоров'я, не хворіли на момент спостереження і не мали або мали незначні морфологічні відхилення. У 133 (77,8 %) дітей основної групи дослідження виявлено функціональні і/або деякі морфологічні відхилення, що дало нам змогу класифікувати їх як «практично здорових». Серед них дослідження виявило хронічну ЛОР-патологію у 105 (78,9 %) дітей, у 58 (43,9 %) — функціональні розлади шлунково-кишкового тракту, у 42 (31,6 %) — морфологічні зміни кісток і сполучної тканини, у 40 (30,4 %) і 8 (5,8 %) — відповідно функціональні розлади системи кровообігу та крові, у 29 (21,6 %) — дитячу хірургічну патологію. У 105 (61,4 %) з них діагностувалися поліморбідні стани.

У здорових дітей дошкільного віку здебільшого виявлялися ЗНАР підвищеної активації та тренування без проявів напруження, ЗНАР підвищеної активації та переактивації у практично здорових дітей (табл. 1). У

групі молодших школярів переважними були ЗНАР активації та тренування, причому у більшості здорових реєструвалася саме ЗНАР спокійної активації, а в практично здорових — підвищеної активації. У віковій групі 10–12 років виявлялися такі ж ЗНАР, але у здорових дітей домінувала реакція тренування, що розглядається як фізіологічна для дорослих [6].

Серед усіх обстежених відмічалися несуттєві ознаки напруженості лейкоцитарної формули і задовільне самопочуття дітей I групи, що свідчило про високий рівень реактивності їх організму, тимчасом як серед практично здорових частіше виявлялися ознаки напруженості, що вказувало на розвиток ЗНАР на низьких рівнях реактивності, що є неспецифічною основою розвитку патологічного стану.

До лікування у дітей з пневмонією найчастіше виявлялися ЗНАР стресу та тренування (див. табл. 1). Стрес-реакція виявлялась у половини хворих (50,0 %). Отже, виникнення патологічного процесу в органах дихання можна розглядати як нездатність адаптаційних механізмів протидіяти несприятливим факторам зовнішнього та внутрішнього середовища. Із

Таблиця 1

Поширеність реакцій адаптації у дітей залежно від віку та рівня здоров'я, абс. (%)

Розподіл дітей за віком і рівнем здоров'я	Тип ЗНАР				
	Стрес	Тренування	Спокійна активація	Підвищена активація	Переактивація
4–6 років, n=101 здорові, n=17 практично здорові, n=84	0 (0) 0 (0)	3 (17,6) 8 (9,5)	1 (5,9) 9 (10,7)	11 (64,7) 43 (51,2)	2 (11,8) 24 (28,6)
7–9 років, n=34 здорові, n=10 практично здорові, n=24	0 (0) 0 (0)	2 (20) 7 (29,2)	5 (50) 5 (20,8)	2 (20) 11 (45,8)	1 (10) 1 (4,2)
10–12 років, n=36 здорові, n=11 практично здорові, n=25	0 (0) 1 (4,0)	5 (45,4) 4 (16,0)	3 (27,3) 6 (24,0)	2 (18,2) 12 (48,0)	1 (9,1) 2 (8,0)
4–12 років, n=32 з пневмонією	16 (50,0)	12 (37,4)	2 (6,3)	2 (6,3)	0 (0)

Показники клітинного імунітету залежно від типу загальних неспецифічних адаптаційних реакцій і стану здоров'я дітей

Розподіл дітей за типом ЗНАР і станом здоров'я	Досліджуваний показник, M±m						
	Лейкоцити, ·10 ⁹ /л	CD3+, %	CD4+, %	CD8+, %	CD4+/CD8+	CD22+, %	CD16+, %
Стрес-реакція здорові, n=1 з пневмонією, n=16	7,8 8,2±0,6	46 37,5±0,3**	32 24,3±0,2**	14 11,7±0,2**	2,3 2,6±0,1	12 11,2±0,2	11 10,7±0,3
Тренування здорові, n=7 з пневмонією, n=12	6,3±0,1 7,5±0,5	54,3±1,1 39,3±0,4*	29,5±0,2** 26,8±0,3*	15,0±0,1 11,9±0,2*	2,1±0,1 2,4±0,1	9,8±0,1 10,9±0,2	13,0±0,4 11,2±0,2
Спокійна активація здорові, n=6 з пневмонією, n=2	5,98±0,10 6,3±0,1	51,8±1,5 40,2±0,1*	31,7±0,5 27,3±0,1	14,3±0,4 12,2±0,1	2,1±0,1 2,3±0,1	10,8±0,1 10,3±0,1	13,5±0,4 11,5±0,1
Підвищена активація здорові, n=14 з пневмонією, n=2	6,19±0,10 7,0±0,1	47,7±0,6 40,6±0,1*	30,0±0,2 27,0±0,1	12,3±0,1 13,0±0,1	2,4±0,1 2,4±0,1	10,7±0,1 10,7±0,1	11,7±0,2 11,7±0,1
Переактивація здорові, n=4 з пневмонією, n=0	4,58±0,10 —	42,0±1,3 —	35,3±0,5 —	12,8±0,5 —	2,3±0,1 —	9,0±0,6 —	11,5±0,7 —

Примітка. * — статистично значуща розбіжність (P<0,05) порівняно з показниками здорових дітей; ** — статистично значуща розбіжність (P<0,05) порівняно зі ЗНАР підвищеної активації.

реакцією тренування надійшли до стаціонару 12 (37,4 %) хворих на пневмонію. Відповідь організму на гостре запалення легеневої тканини у цих пацієнтів була недостатньою: жодне середнє значення показників периферійної крові (крім ШОЕ) не відрізнялося від норми.

Середні показники вмісту Т-лімфоцитів CD3+, що є основними ефекторами клітинного імунітету, при різних типах ЗНАР у здорових дітей коливалися в межах референтних значень (табл. 2). У хворих на пневмонію вони були вірогідно знижені (P<0,05) і були найнижчими за стрес-реакції — (37,5±0,3) %.

При аналізі стану процесів імунорегуляції за субпопуляціями Т-лімфоцитів у здорових дітей найвищу хелперну активність зареєстровано при ЗНАР переактивації, що демонструє посилення клітинних реакцій імунної системи (див. табл. 2). При інших типах адаптаційних реакцій вміст CD4+ клітин коливався в межах норми, що свідчить про фізіологічні процеси проліферації та трансформації лімфоцитів. У хворих на пневмонію дітей виявлено зниження рівня цих клітин, яке

було найпомітнішим при стрес-реакції (24,3±0,2) %.

Рівень CD8+ лімфоцитів у групі здорових коливався від (12,3±0,1) % за ЗНАР підвищеної активації до (15,0±0,1) % за тренування. У хворих дітей активність супресорів була знижена за стрес-реакції — (11,7±0,2) % та тренування — (11,9±0,2) %.

Кількість ПК-клітин (CD16+) у групі здорових дітей була в межах референтних значень, коливаючись від (11,5±0,7) % за ЗНАР переактивації до (13,5±0,4) % за спокійної активації. У дітей з пневмонією їх рівень був у межах від (10,7±0,3) % за стрес-реакції до (11,7±0,1) % за підвищеної активації.

Відносний вміст В-лімфоцитів (CD22+) коливався в межах норми і був найменшим за ЗНАР переактивації у здорових — (9,0±0,6) %, найвищим — у дітей з пневмонією при стрес-реакції — (11,2±0,2) %.

Середні значення показників ендogenous інтоксикації в групі здорових дітей були в межах референтних значень. Констатовано їх вищий рівень за ЗНАР стресу, тренування і переактивації, вірогідно нижчими вони

були за активації (табл. 3). У дітей з пневмоніями середні значення МСМ-1 і МСМ-2 були підвищені в 1,5 та в 1,3 рази відповідно, порівняно зі здоровими. Реєструвалося зниження рівня ендogenous інтоксикації від стрес-реакції (МСМ-1 (531,2±2,1) і МСМ-2 (218,4±±2,5), ЕІІ (69,6±0,8)) до підвищеної активації (МСМ-1 (503,4±±1,1) і МСМ-2 (163,2±0,8), ЕІІ (38,1±0,1)). Це свідчить, що перехід до видужання при ефективному лікуванні відбувається на фоні переходу стресу в антистресорні реакції — в реакцію активації через тренування.

Висновки

1. Загальні неспецифічні адаптаційні реакції відображають гетерогенність адаптаційних процесів у дітей, що можна використовувати як для ранньої діагностики донозологічних станів, так і для визначення потреби в диференційованій корекції порушень, у тому числі імунного гомеостазу та прогнозування перебігу захворювань.

2. У дітей з пневмоніями переважали адаптаційні реакції стресу (50,0 %) та тренування (37,4 %), що супроводжувало-

Таблиця 3

**Показники ендогенної інтоксикації
залежно від типу загальних неспецифічних
адаптаційних реакцій і стану здоров'я дітей, ум. од.**

Розподіл дітей за типом ЗНАР і станом здоров'я	Досліджуваний показник, М±m		
	MCM-1, λ=254	MCM-2, λ=280	EII
Стрес-реакція здорові, n=1 з пневмонією, n=16	343,2 531,2±2,1*	162,4 218,4±2,5*	31,2 69,6±0,8*
Тренування здорові, n=7 з пневмонією, n=12	334,1±2,3 525,4±1,6*	150,9±1,2 197,3±1,5*	30,4±0,9 56,4±0,3*
Спокійна активація здорові, n=6 з пневмонією, n=2	328,0±3,2** 527,3±2,1*	148,4±2,1** 201,1±1,9*	30,2±0,7 53,2±0,1*
Підвищена активація здорові, n=14 з пневмонією, n=2	331,0±3,5** 503,4±1,1*. **	148,2±1,8 163,2±0,8*. **	28,7±0,5 38,1±0,1*
Переактивація здорові, n=4 з пневмонією, n=0	341,4±0,7 —	149,6±0,5 —	29,3±0,3 —

Примітка. * — статистично значуща розбіжність (P<0,05) порівняно з показниками здорових дітей; ** — статистично значуща розбіжність (P<0,05) порівняно зі стрес-реакцією.

ся недостатністю Т-клітинної ланки імунітету та підвищенням рівня ендогенної інтоксикації.

3. Попереднє визначення типу ЗНАР дозволяє виявити контингент ризику несприятливого перебігу пневмонії шляхом діагностики адаптаційних реакцій стресу і тренування чи розвитку переактивації.

Слід вважати **перспективним** продовження дослідження

імунного статусу у взаємозв'язку з визначенням адаптаційних реакцій і поглибленим вивченням функціонально-морфологічних особливостей лімфоцитів як основних ефекторів клітинного імунітету.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Імунологічний статус здорових дітей молодшого шкільного віку з синдромом дезадаптації до шкільних на-*

вантажень та його корекція / Л. В. Квашина, В. П. Родіонов, Ю. А. Маковкіна, К. В. Несвітайлова // *Перинатологія та педіатрія*. — 2003. — № 4. — С. 114.

2. *Торбін В. Ф.* Стан здоров'я дитячого населення та підлітків Львівської області / В. Ф. Торбін, М. К. Хобзей // *AML*. — 2008. — № 3 (XIV). — С. 83-89.

3. *Жигарева Н. С.* Фактори, формуючі здоров'я учасників початкової школи на сучасному етапі / Н. С. Жигарева // *I Конгрес Російського товариства школярів і університетської медицини і здоров'я*. — М.: Изд. НЦЗД РАМН, 2008. — С. 65-66.

4. *Вплив чинників навколишнього середовища міст України на формування імунного статусу дитячого населення* / А. М. Сердюк, О. І. Винарська, І. О. Черниченко [та ін.] // *Довкілля та здоров'я*. — 2000. — № 3. — С. 2-5.

5. *Андрущук А. О.* Оцінювання стану здоров'я дітей з урахуванням показників адаптації організму / А. О. Андрущук, А. Д. Барзилович // *Медицина транспорту України*. — 2005. — № 1 (13). — С. 74-78.

6. *Цодікова О. А.* Характеристика імунного гомеостазу дітей залежно від рівня неспецифічної резистентності та типу адаптаційних реакцій / О. А. Цодікова // *Буковинський медичний вісник*. — 2005. — Т. 9, № 4. — С. 60-65.

7. *Гаркави Л. Х.* Сигнальные показатели антистрессорных адаптационных реакций и стресса у детей / Л. Х. Гаркави, Е. Б. Квакина, Т. С. Кузьменко // *Педиатрия*. — 1996. — № 5. — С. 107-109.

8. *Иммунология и аллергология: стандарты диагностики и лечения*. — М., 2001. — 210 с.

УДК 616.36-002.2-008.93-055.26

О. Є. Іванникова

СТАН ГЛУТАТИОНОВОЇ ПРОТИПЕРЕКИСНОЇ СИСТЕМИ Й ІНТЕРФЕРОНОГЕНЕЗУ У ВАГІТНИХ, ХВОРИХ НА ХРОНІЧНИЙ ГЕПАТИТ С

Одеський державний медичний університет

Актуальність проблеми хронічного гепатиту С (ХГС) сьогодні визначається широким розповсюдженням цього захворювання: фактично можна го-

ворити про пандемію гепатиту С, яка за своїми масштабами та кількістю інфікованих осіб у 5 разів переважає розповсюдження ВІЛ-інфекції. До того ж,

вірус гепатиту С (HCV) значно частіше, ніж інші віруси гепатитів, є причиною виникнення хронічного гепатиту, цирозу печінки, на підставі якого розви-

